

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Aika 25.09.2023, klo 16:00 - 19:55

Paikka Teams

Käsitellyt asiat

- § 79 Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus**
- § 80 Pöytäkirjan tarkastus**
- § 81 Läsnäolo- ja puheoikeus**
- § 82 Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisten asumispalvelujen selvitys**
- § 83 Pirkanmaan hyvinvointialueen IKI2035 -ikäihmisten palvelujen kehittämisohjelmaluonnos**
- § 84 Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys**
- § 85 Tiedoksi merkittävät asiat**
- § 86 Muut asiat**
- § 87 Kokouksen päättäminen**

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Saapuvilla olleet jäsenet

Tuija Kaivanto, puheenjohtaja
Anne Beresford, saapui 16:24
Tuula Haapamäki
Tanja Hakala
Milla Ilonen, saapui 16:09
Esko Jantunen
Mervi Jylli, poistui 17:43
Kristiina Kantola
Arja Korvenranta
Panu Koski, poistui 19:24
Milla Lindh, poistui 18:25
Katja Metsävainio
Sirkka Nummi
Marketta Ojala
Kari Pajarinen, poistui 19:07
Pirjo Pajunen
Kari Rannanautio
Päivi Rasimus
Hannu Salonpää, poistui 19:03
Jaana Suoranta
Pia Tirronen, saapui 16:11
Mika Tolvanen
Anne Tuovila, poistui 19:07
Marja-Liisa Veijalainen
Sirpa Virtanen
Erkki Välimäki
Lisa Wesin
Hanna Uusi-Kuitti, varajäsen
Johanna Anttila, varajäsen, poistui 19:00
Hannu Halli, varajäsen
Reino Rantala, varajäsen
Marja Sundström, varajäsen

Muut saapuvilla olleet

Annamari Tuominen, suunnittelupäällikkö
Riikka Piironen, suunnittelija, sihteeri
Päivi Tryyki, ikäihmisten ja vammaisten palvelulinjan johtaja, poistui 16:57
Elina Anttila, vastuualuejohtaja, saapui 16:49, poistui 17:37

Poissa

Tapio Kuusi
Sirkka Madekivi
Riitta Palomäki
Eija Rantanen
Raija Rihkajärvi
Aila Seppälä
Pirjo Virtanen

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Allekirjoitukset

Tuija Kaivanto
Puheenjohtaja

Riikka Piironen
Sihteeri

Pöytäkirjan tarkastus

Pöytäkirja on tarkastettu ja hyväksytty

04.10.2023

03.10.2023

Katja Metsävainio
pöytäkirjantarkastaja

Sirkka Nummi
pöytäkirjantarkastaja

Pöytäkirjan nähtävänäolo

Pirkanmaan hyvinvointialueen verkkosivulla pirha.cloudnc.fi 28.9.2023.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

§ 79

Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Puheenjohtaja avaa kokouksen ja toteaa sen lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

Ehdotus

Puheenjohtaja avaa kokouksen. Todetaan kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus.

Kokouskäsitely

Merkittiin, että 82-84 § osalta asiantuntijoiden esittelyt pykäliin liittyen kuultiin §:n 81 jälkeen. Kysymykset ja keskustelu näistä pykälistä käytiin esitysten jälkeen.

Päätös

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 16:00. Todettiin kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

§ 80

Pöytäkirjan tarkastus

Ehdotus

Valitaan pöytäkirjantarkastajiksi Katja Metsävainio ja Sirkka Nummi.

Päätös

Valittiin pöytäkirjantarkastajiksi Katja Metsävainio ja Sirkka Nummi.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

§ 81

Läsnäolo- ja puheoikeus

Ehdotus

Myönnetään läsnäolo- ja puheoikeus vastuualuejohtaja Elina Anttilalle ja ikäihmisten ja vammaisten palvelulinjan johtaja Päivi Tryykillle 82-84 § ajaksi.

Päätös

Myönnettiin läsnäolo- ja puheoikeus vastuualuejohtaja Elina Anttilalle ja ikäihmisten ja vammaisten palvelulinjan johtaja Päivi Tryykillle 82-84 § ajaksi.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

§ 82

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisten asumispalvelujen selvitys

21776/2023

Valmistelijat / lisätiedot:

Päivi Tryyki, JOHTAJA, paivi.tryyki@pirha.fi

Liitteet

- 1 Vammaisten asumispalvelujen selvitys
- 2 Vammaisneuvoston lausunto Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisten asumispalvelujen selvitykseen

Perustelut

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian toimeenpano-ohjelman kärjen ”Yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut” alatavoitteisiin kuuluu selvitys erityisryhmien asumisesta. Erityisryhmien asumista järjestetään kahdella palvelulinjalla useammalle eri erityisryhmälle keskeisenä osana ko. asiakasryhmien muuta palveluvalikkoa. Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asuminen käsitellään omana kokonaisuutenaan, ikäihmisten asumispalvelut käsitellään osana IKI2035 kehittämisohjelmaa ja vammaisten asumispalvelut käsitellään tässä pykälässä, mutta jatkovalmistelussa vammaistenkin asuminen on syytä tarkastella osana laajempaa vammaisten palvelujen tarkastelua.

Vammaisten asumisen selvityksen tavoitteet

Vammaisten palvelujen tarkastelussa keskeinen tavoite on toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävä palvelurakenne, jossa asiakas saa tarpeita vastaavat palvelut oikea-aikaisesti.

Selvityksen kärkiä ovat:

1. Kokonaiskuvan muodostaminen vammaisten asumispalveluista
2. Palvelurakenteen keventäminen
3. Palvelu- ja tuotantorakenteiden selkiyttäminen ja uudistaminen kokonaistaloudellisesta näkökulmasta
4. Toimitilojen saattaminen viranomaismääräysten mukaisiksi
5. Palveluverkon kehittäminen eri palvelukokonaisuudet huomioiden

Selvityksen toteutustapa

Selvitystä on tehty virkajohdon alaisuudessa konsulttiyhtiö Nordic Healthcare Groupin (NHG) ollessa valmistelun tukena. Ohjelman työstämiseen on osallistunut vammaisten palveluista asiantuntijoita ja selvityksen sisältöjä on työstetty tiiviissä työryhmätyöskentelyssä. Valmistelussa on käytetty pohjana avoimen datan tilastotietoja mm. THL, Tilastokeskus, Sotkanet, Kela. Nykytila-analyysien pohjana on lisäksi käytetty poikkileikkausdataa Pirhan omista tietojärjestelmistä.

Nykytilan kuvaus ja muutospaineet

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Vammaisia koskeva erityisryhmien asuminen jakautuu vammaisille henkilöille tarkoitettuun asumiseen sekä kehitysvammaisille henkilöille tarkoitettuun asumiseen.

Vammaisten asuminen toteutetaan lähes täysin ostopalveluna. Vammaisten asumiseen ei juurikaan kohdistu kasvupaineita, palveluiden piirissä on tällä hetkellä alle 400 asiakasta.

Kehitysvammaisten asuminen toteutetaan yli 70 % omana tuotantona. Kehitysvammaisten asumisessa on tällä hetkellä noin 1 200 asiakasta ja laitoshoidossakin edelleen yli 70 asiakasta. Kasvupaine kehitysvammaisten asumisen palveluille on erittäin suuri, tiedossa olevien asiakkuuksien pohjalta ennakoidaan tarvittavan yli 400 uutta asumispaikkaa vuoteen 2035 mennessä.

Palveluverkon isoimpia haasteita ovat sekä asumispaikkojen suuri tarve uusille asiakkaille että nykyisessä palveluverkossa olevien huonokuntoisten yksiköiden suuri määrä. Lisäksi kevyemmistä erityisasumisen ratkaisuista on Pirkanmaalla pulaa ajatellen sekä nykyisiä asiakkaita että tulevana vuosina asumisen asiakkaiksi tulevia. Nykyisistä oman tuotannon asumisyksiköistä 17 ei sovi asumisen standardeihin, jolloin ne eivät täytä vuonna 2024 voimaan tulevan valvontaviranomaisen Soteri-rekisterin ehtoja. Soteri-rekisteri perustuu 1.1.2024 voimaan tulevaan sote-valvontalakiin. Rekisterin käyttövelvoite koskee vuonna 2024 yksityisiä palveluntuottajia ja vuoden 2025 loppuun mennessä myös julkisen sektorien tuottajien tulee rekisteröidä tietonsa.

Vammaisten ja kehitysvammaisten asiakkaiden kohdalla erityisryhmien asumisen volyymiin ei merkittävässä määrin voida vaikuttaa, mutta siihen voidaan, ettei asiakkaalle tarjota hänen tarpeisiinsa nähden liian raskasta ja siten hyvin kallista palvelua vaan Pirkanmaalle lisätään ja kehitetään edelleen kevyempiä asumisen palveluita myös vammaisille ja kehitysvammaisille henkilöille. Lisäksi oman tuotannon lisääminen erityisen haastavien asiakkaiden ympärivuorokautiseen palveluasumiseen ostopalvelun käytön sijaan toisi säästöjä.

Uuden vammaispalvelulain voimaantuloksi on tällä hetkellä ilmoitettu vuosi 2025. Voimaan tullessaan laki toisi merkittävän määrän uusia velvoitteita palvelun järjestäjälle sekä lisäisi asiakkaiden subjektiivisia oikeuksia useisiin eri palveluihin. Uskottavaa arviota lain muutoksen tuomista kustannusvaikutuksista ei ole valtakunnan tasollakaan tehty.

Jatkovalmistelussa olisi tärkeää laajentaa ja syventää nyt tehtyä erityisasumisen selvitystä vammaisia koskien koskemaan laajemmin vammaispalvelujen kokonaisuutta. Erityisesti palveluverkon näkökulmasta tulisi tarkastella vammaisten päiväaikaisen toiminnan (esim. työ- ja päivätoiminta) sijoittumista suhteessa asumisen ratkaisuihin. Tuotantotapa-analyysit tulisi myös sisällyttää jatkovalmisteluun tarkemmalle tasolle koskien vammaisten palveluita.

Palveluverkkovalmisteluun liittyvä asukkaiden kuuleminen jatkuu muun muassa palautekanavan kautta.

Aluehallitus käsittelee vammaisten asumispalvelujen selvitystä kokouksessaan 18.9.2023.

Liitteenä vammaisten asumispalvelujen selvitys.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Ehdotus

Vammaisneuvosto

- merkitsee vammaisten asumispalvelujen selvityksen tiedoksi
- antaa kommentit aluehallitukselle.

Kokouskäsittely

Merkittiin, että jäsenet Anne Beresford, Milla Ilonen ja Pia Tirronen saapuivat kokoukseen tämän pykälän esittelyn aikana. Jäsenet Mervi Jylli ja Milla Lindh poistuivat tämän pykälän käsittelyn aikana.

Päätös

Vammaisneuvosto päätti

- merkitä vammaisten asumispalvelujen selvityksen tiedoksi
- antaa lausunnon aluehallitukselle asumispalvelujen selvityksestä ja valita työryhmän tekemään lausunnon viimeistelyn. Työryhmään valittiin Tuija Kaivanto, Milla Ilonen, Esko Jantunen ja Lisa Wesin. Vammaisneuvoston lausunto vammaisten asumispalvelujen selvityksestä otettiin tämän pöytäkirjan liitteeksi.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

§ 83

Pirkanmaan hyvinvointialueen IKI2035 -ikäihmisten palvelujen kehittämisohjelmaluonnos

21331/2023

Valmistelijat / lisätiedot:

Päivi Tryyki, JOHTAJA, paivi.tryyki@pirha.fi

Liitteet

- 1 IKI2035 ikäihmisten palvelujen kehittämisohjelmaluonnos
- 2 Asumisen käsitteiden määrittelyä

Perustelut

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian toimeenpano-ohjelman kärjen ”Yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut” useampaa alatavoitetta on valmistelu kokonaisuudessa nimeltä IKI2035 Ikäihmisten palvelujen kehittämisohjelma vuoteen 2035. Kehittämisohjelmassa nivotaan yhteen useampia strategian alatavoitteita, jotta toimeenpano muodostaisi selkeän ja eheän kokonaisuuden nimenomaan ikäihmisille järjestettävien palvelujen osalta.

IKI2035-kehittämisohjelman tavoitteet

IKI2035-kehittämisohjelman keskeinen tavoite on toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävä palvelurakenne, johon pyritään viiden kehittämisen kärjen avulla. Kehittämisen kärkiä ovat:

1. Neuvonnan, ohjauksen ja matalan kynnyksen palvelujen vahvistaminen

Neuvonnan ja ohjauksen ammatillista tarjoamaa vahvistetaan. Arviointiprosesseja kehitetään palveluratkaisujen oikea-aikaisuuden ja yhdenvertaisuuden varmistamiseksi.

2. Kotona asumista tukevien palvelujen vahvistaminen

Asumista tutussa ympäristössä tuetaan entistä vahvemmin kehittämällä kotiin annettavia palveluja, kuntoutusta sekä lyhytaikaishoitoa ja kuntouttavaa päivätoimintaa. Teknologian käyttöä lisätään palvelutuotannossa asiakastarpeiden mukaisesti.

3. Palvelurakenteen keventäminen

Asumispalvelujen rakennetta kevennetään palvelujärjestelmän kestävyys turvaamiseksi. Ympäri vuorokautisen palveluasumisen kysyntää hillitään laajentamalla yhteisöllistä asumista merkittävästi tähän palveluun soveltuvissa asiakasryhmissä sekä tukemalla omais- ja perhehoitoa. Laitoshoito puretaan.

4. Integraation vahvistaminen yhdyspinnoissa

Erilaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteentoimivuutta parannetaan ikääntyneille keskeisissä palvelu- ja hoitopoluissa. Lisäksi kehitetään monituottajuutta ja kumppanuuksia mm. kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

5. Vaikuttavat teknologiaratkaisut

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Teknologian hyödyntämistä edistetään sekä palvelutuotannossa että asiakkaiden keskuudessa. Uusia ratkaisuja ja käyttöönoton tukea tarjotaan asiakastarpeiden mukaan. Lisäksi kehitetään digitaalisia palveluja ja tiedolla johtamista.

IKI2035-kehittämishjelman laatiminen

Ohjelmaa on rakennettu virkajohdon alaisuudessa konsulttiyhtiö Nordic Healthcare Groupin (NHG) ollessa valmistelun tukena. Ohjelman työstämiseen on osallistunut ikäihmisten palveluista asiantuntijoita ja ohjelman sisältöjä on työstetty myös useammassa työpajassa. Valmistelussa on käytetty pohjana laajasti avoimen datan tilastotietoja mm. THL, Tilastokeskus, Sotkanet, Kela. Nykytila-analyyysien pohjana on lisäksi käytetty poikkileikkausdataa Pirhan omista tietojärjestelmistä.

Nykytilan kuvaus ja muutospaineet

Ikäihmisten palveluiden toimintaympäristö on murroksessa johtuen niin lainsäädännössä viime vuosina tehtyjen muutosten, henkilöstön saatavuuden vaikeutumisen, palvelutarpeiden kasvamisen kuin kustannusten kasvunkin takia.

Lainsäädännössä tapahtuneista muutoksista vuonna 2021 voimaan tullut asiakasmaksuasetus siirsi kustannusvastuuta palveluiden käytöstä merkittävässä määrin asiakkailta palvelun järjestäjälle. Henkilöstömitoitusta asumispalveluiden piirissä on kiristetty vaihteittain samalla eriyttäen välillinen ja välitön asiakastyö toisistaan, jolloin tosiasiallinen vaadittu henkilöstömäärä/asiakas on kasvanut suuremmaksi kuin mitoituksissa ilmoitettava luku, joka on 1.4.2023 lähtien ollut 0.65 työntekijää/asiakas. Riittävää määrää henkilöstöä vakituisiin työsuhteisiin sekä sijaistuksiin ei ole ollut riittävästi saatavilla, mikä on johtanut kalliin ja osin epätarkoituksenmukaisen vuokratyövoiman käytön voimakkaaseen kasvuun. Alalta eläköityvien määrän kasvu ja alalle hakeutuvien määrän lasku yhdessä aiheuttavat sen, ettei riittävää määrää henkilöstöä ole saatavilla vastaamaan kasvaviin palvelutarpeisiin nykyrakenteessa.

Ikäihmisten määrä kasvaa voimakkaasti, yli 80-vuotiaiden osalta absoluuttinen kasvu vuoteen 2035 mennessä on väestöennusteen mukaan 69 %. Lukumääräisesti tämä tarkoittaa Pirkanmaalla kasvua nykyisestä reilusta 31 000:sta lähes 53 000:een. Palvelutarpeen näkökulmasta yli 80-vuotiaista noin joka kolmas käyttää säännöllisesti ikääntyneille tarkoitettuja sosiaalipalveluja, jolloin palvelun tarvitsijoiden määrä kasvaa nykyisestä merkittävästi.

Ikäihmisten palvelujen kustannuksia ovat kasvattaneet henkilöstömitoituksen kasvu ja palkkaratkaisut, mm. palkkaharmonisaatio, yleinen inflaatio ja yleinen kustannustenkasvu mm. polttoaineissa ja elintarvikkeissa sekä yksityisen ostopalvelutuotannon hintojen nousu. Ilman kustannusten kasvua hillitseviä toimia ikäihmisten palvelujen kustannusten ennustetaan kaksinkertaistuvan vuoteen 2035 mennessä nykyisestä.

Palveluiden verkoston tavoitetila ja johtopäätökset

IKI2035-ohjelmassa palveluita kehitetään alussa mainittujen viiden kehittämisen kärjen kautta, joihin sisältyy monikanavaisen palveluverkon vahvistaminen. Monikanavaisessa palveluverkossa palveluita voidaan toteuttaa niin fyysisissä toimipisteissä, liikkuvina palveluina, digipalveluina kuin erilaisin teknologisin

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

ratkaisuin. Kustannusten kasvun hillitsemisessä keskeisessä roolissa tulee olemaan palvelurakenteen keventäminen erityisesti koskien hoivaan liittyviä asumisen ratkaisuja.

Palveluverkon osalta fyysisten tilojen katselmus erityisesti ikääntyneiden erityisasumispalvelujen osalta on vielä kesken ja edellyttää mm. tilojen teknisen kunnan ja toiminnallisen arvion yhteensovittamista, edellä mainitun tilaselvityksen, käynnissä olevien rakennushankkeiden sekä yksityisen palvelutuotannon katselmuksen yhteensovittamista väestöennusteeseen perustuvaan palvelutarvearvioon. Lisäksi tuotantotapa-analyysit koskien erityisesti ikäihmisten ympärivuorokautista palveluasumista sekä yhteisöllistä asumista vaativat vielä työstämistä erityisesti oman tuotannon vertailukelpoisten tuotekohtaisten kustannusten osalta.

IKI2035-kehittämishjelma sisältää nykytilakuvauksen lisäksi arvioita tulevien vuosien kehityskulusta erilaisiin ratkaisuihin perustuen, kehittämisen kärkien osakokonaisuuksien kuvausta sekä vaikutusten arviointia. Ohjelmaa tulevat täydentämään palveluverkkotarkastelu sekä tuotantotapa-analyysit niiden valmistuttua.

Palveluverkkovalmisteluun liittyvä asukkaiden kuuleminen jatkuu muun muassa palautekanavan kautta.

Aluehallitus käsittelee IKI2035 ikäihmisten palvelujen kehittämishjelmaluonnosta kokouksessaan 18.9.2023.

Liitteenä IKI2035 ikäihmisten palvelujen kehittämishjelmaluonnos sekä asumisen käsitteiden määrittely.

Ehdotus

Vammaisneuvosto

- merkitsee IKI2035 - ikäihmisten palvelujen kehittämishjelmaluonnoksen tiedoksi
- antaa kommentit aluehallitukselle.

Kokouskäsittely

Merkittiin, että vastuualuejohtaja Elina Anttila saapui tämän pykälän esittelyn aikana. Ikäihmisten ja vammaisten palvelulinjan johtaja Päivi Tryyki poistui esityksensä jälkeen tämän pykälän aikana. Jäsenet Kari Pajarinen, Hannu Salonpää, Anne Tuovila sekä varajäsen Johanna Anttila poistuivat kokouksesta tämän pykälän käsittelyn aikana.

Päätös

Vammaisneuvosto päätti

- merkitä IKI2035 - ikäihmisten palvelujen kehittämishjelmaluonnoksen tiedoksi
- antaa seuraavat kommentit aluehallitukselle IKI2035 - ikäihmisten palvelujen kehittämishjelmaluonnoksesta:
 - Vammaisneuvosto pitää aikataulua saatuihin selvityksiin perehtymiseksi liian tiukkana sekä selvityksiä puutteellisina ja hyvän hallintotavan

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

vastaisena. Selvityksestä puuttuu täysin asukkaiden oman näkemyksen selvittäminen, henkilökunnan osallisuus, vammaisneuvoston ja kolmannen sektorin asiantuntemus.

- Asukasraadit osallistettava vahvemmin suunnitteluun
- Aukkaat sijoitettava niin, että omaiset pääsevät helposti katsomaan eli riittävän lähelle
- Lähitorien palveluita kehitettävä matalan kynnyksen palveluna ja tiedon jakajana
- Saavutettavuus ja esteettömyys huomioitava palveluissa, esim. kommunikaatio ja aistiongelmät.
- Lähipalvelut mahdollistavat palveluiden käytön - etäisyys huomioitava
- Perhehoidon kehittäminen ja tiedottaminen. Huomioitava, että asukkaan palvelutarve soveltuu perhehoitoon. Perhehoitajuuden houkuttelevuutta lisättävä.
- Omaishoidon tilaispäishoitoa kehitettävä ja hoitopaikkojen tulee olla omaiselle saavutettavia - etäisyys, kuljetusten korvattavuus huomioitava
- Omaishoidon houkuttavuuden lisääminen hoitajan riittävällä tuella, palkkioilla ja muilla eduilla, tilapäishoidolla ja tukipalveluilla.
- Henkilöstön pitovoima ja työn houkuttelevuus.
- Toimipideohjelmista tulee tehdä riittävän konkreettisia.
- Yhdyspintatyöskentelyllä tulee tukea vanhusten ja vammaisten hyvinvointia Pirhan, kuntien ja järjestöjen yhteistyöllä
- Valmistelussa tulee huomioida vammaisten oikeuksien yleissopimus sekä vanhusten oikeuksien toteutuminen (perustuslaki, vanhuspalvelulaki)
- Digipalveluiden käyttöön tulee olla opastusta ja riittävä tuki. Myös henkilökohtainen palvelu tulee olla saatavilla. Huomioitava, ettei kaikilla ole vahvaa tunnistautumismahdollisuutta.
- Tietosuoja ja - turvallisuus varmistettava ja laadittava ohjeet mahdollisten riskien varalta.
- Pienet kunnat ja reuna-alueet on huomioitava yhdenvertaisesti lähipalveluiden ja saavutettavuuden osalta.
- Yhdenvertaisuus ei takaa oikeudenmukaisuutta. Kaikilla on oltava samanlainen mahdollisuus palveluihin hakeutumisessa. Vammaisten ikäihmisten kohdalla huomioitava myös positiivinen erityiskohtelu.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

§ 84

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys

21379/2023

Valmistelijat / lisätiedot:

Elina Anttila, VASTUUALUEJOHTAJA, elina.anttila@pirha.fi

Liitteet

1 Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian toimeenpano-ohjelman kärjen ” yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut ” alatavoitteen ”eheä ja monikanavainen palveluiden verkosto” alla on toteutettu erityisasumisen palveluverkkoa koskevia selvityksiä kevään ja syksyn 2023 aikana. Erityisryhmien asumisen palveluverkkoselvitys 2023–2025 ja mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen tuotantotapa-analyysi ovat pohjana mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämissuunnitelmalle, jossa on selvitysten perusteella tunnistettu keskeiset kehittämisalueet ja tavoitteet.

Erityisryhmien asumisen palveluiden ja palveluverkon tunnistettujen kehittämiskohteiden ja niistä johdettujen toimenpiteiden tavoitteena on vastata palveluiden tarpeeseen ja mahdollistaa, että palvelut ovat tulevaisuudessa käyttäjälleen turvallisia sekä laadukkaita. Myös asuinkehteiden saavutettavuutta suhteessa kuntalaisten, asukkaiden ja henkilöstön liikkuvuuteen pyritään toimenpiteillä parantamaan. Lisäksi tavoitteena on hillitä asumisen kustannusten nousua sekä luoda tulevaisuuden näkemys tarvittavista tiloista ja investoinneista.

Selvitys nojaa aluevaltuustossa 14.8.2023 hyväksytyihin palveluverkon sekä palvelulinjakohdaisiin periaatteisiin. Kehittämissuunnitelma on laadittu virkajohdon alaisuudessa konsulttiyhtiö Nordic Healthcare Group:n (NHG) tuella. Valmistelussa on käytetty pohjatietona laajaa nykytilan analyysia olemassa olevasta palveluverkosta, Pirkanmaan liiton tekemää väestösuunnitetta sekä Tilastokeskuksen avointa dataa. Valmistelua varten muodostettiin palvelulinjan asiantuntijoista työryhmä.

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumisyksiköitä on Pirkanmaan hyvinvointialueella 63, joista neljä on omaa toimintaa. Palvelun omavaraisuusaste on kuusi prosenttia eli varsin vähäinen. Asukkaita palveluissa on selvityksen tekohetkellä 1584, joista omassa palvelussa 134. Noin kolmasosa asukkaista asuu joko ympärivuorokautisessa tai yhteisöllisen asumisen yksikössä. Lisäksi asunnottomia on noin 350 henkilöä, joskin luotettavaa tilastoa ei tästä ryhmästä ole saatavilla.

Asumisyksiköitä on eri puolilla Pirkanmaan hyvinvointialuetta, ja niistä noin puolet sijaitsee Tampereella. Asumisyksiköiden palveluja täydentää kotiin vietävien palvelujen tuottajaverkosto, joka koostuu kymmenestä ostopalveluntuottajasta. Hankintasopimuksia on tehty myös 33 hyvinvointialueen ulkopuolella sijaitsevaan yksikköön, pääosin Kanta-Hämeen ja Hämeenlinnan alueella, mutta yksiköitä on myös Jyväskylässä, Turussa sekä pääkaupunkiseudulla. Hyvinvointialueen ulkopuolella asuvia asumispalvelujen asiakkaita on selvityksen tekohetkellä 32. Asumispalvelumuotoja ovat ympärivuorokautinen ja yhteisöllinen asumispalvelu

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

sekä tuettu asuminen tukiasunnossa tai omassa kodissa. Palvelujen kustannukset vuositasonolla nousevat ostopalveluissa 37 miljoonaan euroon.

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen toimintaympäristö on vahvassa murroksessa. Palvelujen kysyntä kasvaa merkittävästi, ja palvelun tarve on muuttunut. Asunnottomuus on kasvava ilmiö, mikä luo tarpeita esimerkiksi päihteet sallivien yksiköiden ja tukiasumisen lisäämiselle. Myös kustannukset ovat kovassa kasvussa, ja palveluissa on merkittäviä hinnannousupaineita vuodelle 2024, kun uusi hankintakausi alkaa. Haasteita on kokonaiskustannusten hallinnassa, seurannassa ja ennustamisessa sekä toimintatietojen hallinnassa.

Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen verkon ja palvelukokonaisuuden tavoitteena on, että asiakas saa oikea-aikaiset ja yhdenvertaiset palvelut monialaisella yhteistyöllä. Asumispalvelut tuotetaan sosiaalihuoltolain mukaisina sosiaalipalveluina, mutta asiakas saa pääsääntöisesti samanaikaisesti muitakin sote-palveluja ja siirtyy myös palveluiden välillä. Keskeisimpiä kehittämisalueita ovat asumistarpeen vähentäminen oikea-aikaisilla palveluilla, kokonaiskuvan muodostaminen asumispalveluissa, palvelurakenteen keventäminen, palvelu- ja tuotantorakenteiden selkeyttäminen ja uudistaminen kokonaistaloudellisesta näkökulmasta sekä asumisen kokonaisuuden kehittäminen huomioiden kohderyhmäkohtaiset tarpeet.

Asumistarpeita voidaan vähentää oikea-aikaisella hoidolla ja palvelulla. Edelleen on kehitettävä monialaista yhteistyötä yhteensovittaen palveluja. Palvelutarpeen arviointia tulee yhdenmukaistaa ja lisätä ennaltaehkäiseviä ja matalan kynnyksen palveluja. Kotona-asumista tukevia palveluja tulee kehittää ja samalla panostaa henkilöstön osaamisen kehittämiseen digitalisaation mahdollisuudet huomioiden.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi ja resurssien kohdentamiseksi oikein tulee vahvistaa tietopohjaa ja luoda tiedon hyödyntämisen toimintamalli johtamisen tueksi sovittuja mittareita hyödyntäen. Tähän päästään toimintamallien ja -tapojen yhtenäistämällä, kuten kirjaamiskäytäntöjen tarkistamisella viimeistään uuden asiakastietojärjestelmän myötä.

Palvelurakenteen keventämiseksi tulee lisätä kevyempiä asumismuotoja, kuten kohdennettuja vuokra-asuntoja ja tukiasuntoja. Digiratkaisuja tulee ottaa käyttöön eri palvelukokonaisuuksissa. Palvelun myöntämisen ja palvelun piirissä olemisen tulee perustua yksilölliseen tarpeeseen ja sen säännölliseen arviointiin, jotta palvelutarpeiden muuttuessa myönnettävät palvelut vastaavat oikeaa tarvetta.

Palvelu- ja tuotantorakenteen uudistamiseksi tulee lisäksi tarkentaa tuotantotapa-analyysiä kustannusvertailu huomioiden. Oman asumispalvelun tuotannon tavoitteet ja laatukriteerit tulee määrittää ja yhdenmukaistaa ostopalvelujen kanssa. Ostopalvelujen kilpailutuksessa tulee löytää kustannustehokkaita ja palvelutarpeeseen perustuvia sopimuksia. Asiakasohjausta tulee selkeyttää ja yhtenäistää yhdenvertaisen tarpeeseen perustuvan palveluihin pääsyn varmistamiseksi.

Asumisen kokonaisuuden kehittämisessä tulee huomioida kohderyhmäkohtaiset tarpeet. Asunnottomille suunnattuja asuntoja tulee kohdentaa huomioiden

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

kohderyhmien erityispiirteet, kuten naiset, ikääntyneet ja perheet, sekä tarpeet, kuten päihteet salliva asumismuoto. Asumispäivystyksikköä tulee laajentaa ja huomioida erityisten ryhmien tarpeet asuntokannan suunnittelussa.

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian mukaisesti toiminnan kokonaisuudessa tavoitellaan noin kahden prosentin tuottavuuden lisääntymistä vuositasona. Tämä lähtökohta on huomioitu valmistelussa.

Syksyn aikana toteutetaan laaja kuulemiskierros. Aluehallitus käsittelee kehittämisehdotuksia ja saatuja palautteita lokakuussa 2023.

Liitteenä on mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvitys.

Ehdotus

Vammaisneuvosto

- merkitsee mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvityksen tiedoksi ja
- antaa kommentit aluehallitukselle.

Kokouskäsittely

Merkittiin, että vastuualuejohtaja Elina Anttila poistui esityksensä jälkeen tämän pykälän aikana. Jäsen Panu Koski poistui tämän pykälän käsittelyn aikana.

Päätös

Vammaisneuvosto päätti

- merkitä mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvityksen tiedoksi
- antaa seuraavat kommentit aluehallitukselle mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden asumispalvelujen kehittämisen selvityksestä:
 - Vammaisneuvosto pitää aikataulua saatuihin selvityksiin perehtymiseksi liian tiukkana sekä selvityksiä puutteellisina ja hyvän hallintotavan vastaisena. Selvityksestä puuttuu täysin asukkaiden oman näkemyksen selvittäminen, henkilökunnan osallisuus, vammaisneuvoston ja kolmannen sektorin asiantuntemus.
 - Saavutettavuus ja esteettömyys huomioitava palveluissa, esim. kommunikaatio ja aistiongelmien. Huomioitava myös Minun tiimi -mallissa esim. tulkkipalvelut.
 - Mielenterveys- ja päihdepalvelujen esteettömyys on tärkeää myös asiakkaan lähipiiriin ja palveluissa työskentelevien vammaisten henkilöiden kannalta.
 - Pelkällä asumispalvelulla ei voida riittävästi tukea päihde- tai mielenterveyskuntoutuvan vammaisen henkilön arkea. Tarvitaan sujuvampaa ja esteettömämpää pääsyä terapiaan ja matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluihin.
 - Tuetussa asumisessa riittävät palvelut ja henkilökohtainen valmennus (esim. Nuotti)
 - Itsenäisessä asumisessa saatava apua arjen toimintoihin

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

- Mielenterveys- ja päihdepalveluhenkilöstön osaamista tulisi lisätä eri tavoin vammaisten ja mm. puhevammaisten henkilöiden kohtaamisesta.
- Vammaisneuvostoa tulee hyödyntää palvelujen toteuttamisen suunnittelussa
- Lähitorien palveluiden kehittäminen matalan kynnyksen palveluna ja tiedon jakajana
- Koko palveluketju on suunniteltava asiakaslähtöiseksi ongelman tunnistamisesta lähtien
- Matalan kynnyksen palveluja kehitettävä saavutettaviksi. Huomioitava monipalvelukäyttäjät.
- Asiakkaan lähipiirille on tarjottava tukea.
- Palveluita tulee saada riittävästi ja oikea-aikaisesti ennaltaehkäisemään mielenterveys- ja päihdeongelmia ja vähentämään raskaampien palveluiden tarvetta
- Ennaltaehkäisyssä tehtävä yhteistyötä yhdyspinnoilla varhaisella puuttumisella, matalalla kynnyksellä ja avun tarjoamisella, esim. kouluissa ja järjestöissä
- Mielenterveyden avopalveluihin pääsy varmistettava
- Pienet kunnat ja reuna-alueet on huomioitava yhdenvertaisesti lähipalveluiden ja saavutettavuuden osalta.
- Yhdenvertaisuus ei takaa oikeudenmukaisuutta. Kaikilla on oltava samanlainen mahdollisuus palveluihin hakeutumisessa. Vammaisten ikäihmisten kohdalla huomiotava myös positiivinen erityiskohtelu.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

§ 85

Tiedoksi merkittävät asiat

Ehdotus

Vammaisneuvosto päättää merkitä tiedoksi

- Pirkanmaan aluehallitus päätti 11.9.2023 käynnistää talouden sopeuttamistoimet sekä koko henkilöstöön kohdistuvat yhteistoimintaneuvottelut. Sopeutustoimet tähtäävät kestäviin rakenteellisiin muutoksiin mutta ensivaiheessa 42 miljoonan euron alijäämän kattamiseen ensi vuonna.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

§ 86

Muut asiat

Muut esille tulevat asiat.

Ehdotus

Merkitään tiedoksi.

Päätös

Merkittiin tiedoksi seuraava kokous 11.10.2023 klo 16.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

§ 87

Kokouksen päättäminen

Ehdotus

Puheenjohtaja päättää kokouksen.

Päätös

Puheenjohtaja päätti kokouksen 19:55.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty asianhallintajärjestelmässä

Muutoksenhakukielto

§79, §80, §81, §82, §83, §84, §85, §86, §87

Muutoksenhakukielto

Oikaisuvaatimusta ei saa tehdä päätöksestä, joka koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa (Laki hyvinvointialueesta 141 §).